Regionledningskontoret
Elisabeth Lidbaum

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2021-12-08

TRN 2021-0208

Tillväxt- och
regionplanenämnden

Svar på skrivelse av Stellan Hamrin (V) Angående bristen på hänsynstagande till framtida effekter av den stigande havsnivån vid kommunal och regional planering

Regionledningskontorets förslag till beslut

Tillväxt- och regionplanenämnden beslutar följande.

1. Skrivelse av Stellan Hamrin (V) anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i regiondirektörens tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Stellan Hamrin (V) har lämnat en skrivelse till tillväxt- och regionplanenämnden med förslag om att Region Stockholm antingen tar initiativ till en kvantitativ riskanalys rörande höjda havsnivåer och påverkan på Mälaren eller försäkrar sig om att regeringen gör motsvarande riskanalys.

Mot bakgrund av ovan bedömer regionledningskontoret att i och med de vidtagna åtgärderna anses skrivelsen besvarad.

Bakgrund

Stellan Hamrin (V) har lämnat en skrivelse till tillväxt- och regionplanenämnden med förslag om att Region Stockholm antingen tar initiativ till en kvantitativ riskanalys rörande höjda havsnivåer och påverkan på Mälaren eller försäkrar sig om att regeringen gör motsvarande riskanalys.

I skrivelsen lyfts behovet av reviderade analyser av risken för översvämningar fram, där hänsyn tas till avsmältningen i Antarktis och att detta inkluderas i bedömningar som ligger till grund för samhällets planering. Vidare lyfts att de analyser som gjorts idag grundas på bedömningar från SMHI och att SMHI i sina bedömningar har valt att inte inkludera effekten på havsnivån av temperaturutvecklingen vid Antarktis.

Regionledningskontorets förslag och motivering
Regionledningskontoret ser att de framtida klimatförändringarna innebär en rad utmaningar, varav höjd havsnivå är en. Den Regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS 2050) (LS 2015-0084), fungerar som en gemensam plattform för regionens aktörer. I RUFS 2050 beskrivs att ökad nederbörd tillsammans med stigande havsnivå och förändrade vattenflöden ökar risken för översvämningar och att i ett längre perspektiv riskerar den globala havsnivåhöjningen att skapa saltvatteninträngning i Mälaren och hota dess funktion som dricksvattentäkt. Länsstyrelsen i Stockholms län samordnar arbetet med klimatanpassning i länet och arbetar aktivt med att ta fram och uppdatera vägledningar och rekommendationer som syftar till att stödja kommuner i att ta hänsyn till ett förändrat klimat i den fysiska planeringen.

Länsstyrelsen i Stockholms län antog 2018 en regional vattenförsörjningsplan för Stockholm län, vilken Region Stockholm ställde sig bakom (TRN 2018-0135). Planen är en del av den regionala utvecklingsplaneringen och ett viktigt komplement till RUFS 2050. En åtgärd som listas i vattenförsörjningsplanen är att uppvakta regeringen med en begäran om att tillsätta en utredning om Mälarens framtid som dricksvattentäkt, vilket genomfördes i oktober 2021.

I en framställan med utgångspunkt i stigande havsnivå förordar de fem landshövdingarna i Uppsala län, Västmanlands län, Södermanlands län, Stockholms län samt Örebro län att regeringen tillsätter en utredning i syfte att säkerställa en robust Mälar-Hjälmarregion i ett förändrat klimat. Landshövdingarna lyfter behovet av att kartlägga sårbarheterna och vidta åtgärder för att säkra dricksvattenförsörjning, livsmedelsproduktion och samhällsviktig infrastruktur, skydda bebyggelse, samt värdefulla vatten- och naturmiljöer. De konstaterar att utmaningen är så komplex att den svårligen kan hanteras på kommunal eller regional nivå, utan främst är en nationell angelägenhet.

Mot bakgrund av ovan bedömer regionledningskontoret att i och med de vidtagna åtgärderna anses skrivelsen besvarad.

Ekonomiska konsekvenser
Beslutet bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm.

Carina Lundberg Uudelepp
Regiondirektör

Anton Västberg
Utvecklingsdirektör

Beslutsunderlag

1. Skrivelse från Stellan Hamrin (V) Angående bristen på hänsynstagande till framtida effekter av den stigande havsnivån vid kommunal och regional planering

Godkänd av Carina Lundberg Uudelepp, 2021-12-08

SKRIVELSE
2021-10-21

Tillväxt- och regionplanenämnden

Angående bristen på hänsynstagande till framtida effekter av den stigande havsnivån vid kommunal och regional planering

Vänsterpartiet har vid flera tillfällen påpekat den ökande risken för översvämningar orsakade av den stigande havsnivån. Vi har i nämnden det senaste året kommenterat flera kommunala rapporter som på ett föredömligt sätt hanterat bl.a. klimatförändringen och dess effekter inklusive risken för och konsekvenserna av ökad nederbörd. Inga av rapporterna nämner dock risken för översvämningar orsakade av stigande havsnivåer.

En grundläggande orsak till detta är antagligen att landets expertmyndighet SMHI valt att i sina redovisade bedömningar inte inkludera effekten på havsnivån av temperaturutvecklingen vid Antarktis. Detta i sin tur beror på att IPCC i sina rapporter främst hänfört dessa frågeställningar till huvudrapporten och den tekniska rapporten, som läses av mycket få personer. I rapporten från 2019 anger dock IPCC i huvudrapporten – efter en föredömlig redovisning av själva problemet– att större infrastrukturprojekt [ex. Slussenprojektet; vår slutsats] ska räkna med en högsta havsnivå år 2100 på +2 meter.

I rapporten från 2021 har man utvecklat redovisningen av denna fråga i huvudrapporten och kompletterar nu i den sammanfattande ”Politiska rapporten” med en alternativ bedömning där utvecklingen vid Antarktis inkluderats. Anledningen till detta ganska ovanliga agerande är att det fortfarande inte finns full enighet vad gäller den vetenskapliga förståelsen för processerna vid Antarktis, vilket gör att man inte kunnat enas om de matematiska modeller som krävs för att göra tillräckligt noggranna prognoser. Diskussionerna handlar mer om hur utvecklingen vid Antarktis ska kvantifieras och mindre om det förhållande att den globala havsnivån faktiskt påverkas i betydande grad. Att man nu valt att trots detta inkludera utvecklingen vid Antarktis i sin ”huvudbedömning” visar att man inte längre kan negligera problemet och att det är viktigt att upplysa beslutsfattare om denna risk.

Utan hänsyn till utvecklingen vid Antarktis är alla överens om att den högsta havsnivån år 2100 har stigit med 1,1 meter med 17 % sannolikhet. Inklusive den förhärskande synen på utvecklingen vid Antarktis, som bl.a. ligger till grund för USA:s federala politik på förslag från NOAA/NASA, är motsvarande nivå +2,5 meter med ett medelvärde på 1,5 meter (d.v.s. 50 % risk för högre värden).

SMHI utgår i sin officiella bedömning från en högsta nivå på +1,1 meter (tidigare 1,0 meter) exklusive landhöjning (d.v.s. utan hänsyn till Antarktis), men anger också att det är varje enskild, ansvarig organisations skyldighet att själv hålla sig informerad om den vetenskapliga utvecklingen inom området. Vid omprövningen av vattendomen för Mälaren 2018 meddelade SMHI på direkt fråga från klaganden att byggherren för Nya Slussen har denna skyldighet. Det kan påpekas att i den ursprungliga domen från 2015 anger domstolen att man inte kan utesluta att SMHI:s bedömning är felaktig, och att man i så fall måste vidta ytterligare tekniska åtgärder. Domstolen var vid detta tillfälle inte medveten om att detta p.g.a. Mälarens låga nivå (0,67 meter över havet) inte är tekniskt möjligt. Nya Slussen klarar en högsta global havsnivå på +1,0 meter (0,5 meter inklusive landhöjning) och denna nivå kan inte höjas

Havet stiger idag med 5 mm/år – motsvarande landhöjningen i Stockholmsregionen. För 10 år sedan var ökningen 3,4 mm/år och ökningen går allt snabbare. Enligt NOAA/NASA:s bedömning är risken runt 10 % att havsnivån redan runt år 2050 överstiger vad Nya Slussen klarar. Den stigande havsnivån påverkar därmed inte bara regionens kustområden utan också alla kommuner runt Mälaren. När havets högsta nivå överstiger +0,5 meter vid Stockholm kommer Mälarens vattenyta främst att styras av havsnivån och inte som idag av mängden tillrinnande vatten. I realiteten sker detta tidigare eftersom en havsnivå som närmar sig Mälarens nivå, vilket inträffar även idag, bromsar sjöns avrinning och därmed indirekt höjer Mälarens nivå mer är beräknat. Prognoser för detta saknas idag helt eftersom man utgår från att det inte kommer att ske.

Vi bedömer att det nu är hög tid att inkludera de tänkbara effekterna av utvecklingen vid Antarktis i den bedömning som ligger till grund för samhällets planering i stort men särskilt för Region Stockholm. Detta eftersom Mälaren inom överskådlig tid kommer att påverkas av havsnivån varvid regionens dricksvatten påverkas och stränderna runt Mälaren översvämmas. Det är också så att det redan idag händer att havsnivån står högre än Mälarens nivå, varvid avbördningen från Mälaren stoppas för att förhindra saltvattenintrång och sjöfarten till och från Mälaren stoppas. Om dessa enstaka incidenter blir för långa uppstår redan idag betydande problem.

Förslag till beslut

att Region Stockholm antingen tillsammans med Länsstyrelsen och berörda kommuner med hjälp av expertis vid

universiteten gör en kvantitativ riskanalys av dessa förhållanden liknande den som gjorts av NASA/NOAA eller försäkrar sig om att regeringen gör motsvarande riskanalys.

Stellan Hamrin
Vänsterpartiet